

EN VISION FÖR NÄMNDEN FÖR HEMSLÖJDSFRÅGOR (rev 2023)

Nämnden för hemslöjdsfrågor är en myndighet med uppdrag att främja hemslöjd, kulturhantverk och det handgjorda skapandet. Vi vägleds av de nationella kulturpolitiska målen, vår myndighetsinstruktion och av det årliga regleringsbrevet från Kulturdepartementet. Vår roll är på bästa vis göra verkstad av den beslutande kulturpolitiken. Nämnden består av sakkunniga från fältet med bred samlad kompetens.

Människor slöjdar är i alla åldrar och finns i staden och på landsbygden, som fritidssyssla eller i professionella hantverksskrån, organiserat i hemslöjdsrörelsen eller andra organisationer. Att slöjda kräver sällan särskilda rum eller omfattande utrustning utan kan ta plats lite varstans. Här finns det bredaste folkliga och yrkesslödarnas djupaste kunskap och skicklighet parallellt. Slöjd och hantverk är i ordens rätta bemärkelse både bredd- och spetskultur. Och ett myller av mångfald.

Inte sällan sker slöjdande i grupp där kunskapen traderas mellan individer, generationer och mellan kulturer i en process som både socialiserar och håller historien levande. Den mest nyskapande slöjden har alltid, mer eller mindre synliga, rottrådar till äldre arbeten. Här finns de gemensamma traditionernas, men också minoritetskulturernas, subkulturernas och motkulturernas uttryck och avtryck. Den samtida slöjden växer i en rik historiskt mylla.

Nämndens övergripande vision är att:

Slöjd och hantverk ska ha en stark och självklar ställning i hela landet. Där den traderade kunskapen, mångfalden i uttryck, respekten för naturen och det handgjorda kan vara med att visa vägar mot ett mer hållbart samhälle.

Nämndens prioriteringar

En inkluderande breddkultur

Slöjd och hantverk är en stor, bred och folklig kultur med utövare på olika nivåer och med olika ambitioner. Här finns vardagsslöjdarna där handarbetet är en del av livet, den engagerade hemslöjdsrörelsen, skolslöjden, folkbildarna och kursverksamheten, kulturvårdsentusiasterna och DIY-aktivisterna. Här finns de professionella slöjdarna, hantverkarna och bärarna av gamla och nya kulturtraditioner. Kort sagt, slöjd utövas i alla åldrar, av amatörer och yrkesverksamma, i stad och på landsbygd, i hemmen, som yrke eller i civilsamhället. Unikt är också att många fritidsslöjdare har en hantverksskicklighet som står väl i paritet med den professionella slöjdarens.

Utövarnas samlade material- och hantverksskicklighet är omistlig för våra kulturarvs bevarande. En av slöjdens och hantverkets egenarter är att den ofta traderas mellan generationer, grupper och individer. Det är en typ av lärande som länge varit förbisett av industrisamhällets rationella, strukturerade formella kunskaps-inhämtning, men som idag upplever en renässans och ett nytt erkännande och idag identifieras som en brygga mellan kunskap och färdighet, mellan utbildning och försörjning.

Kultur som isoleras stelnar och banaliseras. Den traderade kulturens vitalitet förutsätter att varje generation adderar till färdigheterna, att olika kulturer möts för utbyte och att den individuella kreativiteten uppskattas och välkomnas.

Nämnden för hemslöjdsfrågor ska verka för en bred, välkomnande slöjd- och hantverkskultur där traditioner och kunskap värnas och där nya uttryck och förhållningssätt välkomnas.

Slöjdens roll i samhället

I takt med en allt större medvetenhet om överkonsumtionens verkningar ökar uppskattningen för det lokalt producerade, det handgjorda och de hållbara naturmaterialen. Det traderade lärandet och många av slöjdfältets kvalitéer har idag vunnit ny legitimitet.

Det slöjdade hantverket har en unik position i det svenska samhället. Genomindustrialismens århundrade har vi fortsatt att hålla fast vid att slöjdämnet har en given plats i skolan. Vi har en aktiv hemslöjdsrörelse med många lokala organisationer och en gemensam riksorganisation, samiska slöjdorganisationer, romska initiativ, hemslöjdskonsulenter och en rik och brokig skara individer och löst sammansatta grupper i civilsamhället. Och därtill kombinatorer och heltidsverksamma slöjdare, några med världsrykte.

Den som själv skapar och tillverkar; använder sin hjärna, kreativitet, kunskap och händer för att tillverka föremål att använda och njuta av i vardagen växer som individ, medmänniska och medborgare.

Nämnden ska verka för att slöjdfältets traditionella sätt att arbeta; lokalt, småskaligt, resurssnålt, självorganiserat, lärande och i samklang med den omgivande naturen, görs tillgängligt för fler och därigenom blir en kraft för omställning mot ett hållbart samhälle. Slöjden ska därför leva och utvecklas i hela landet.

Slöjd för barn och unga

Att slöjd är ett skolämne hos oss är unikt i världen. Den har länge betraktats som ett av de "träningssämen" där elever ska praktisera teoretiska kunskaper i till exempel matematik och språk. Idag ser vi annorlunda på de kreativa kunskaperna och ser hur slöjden utbildar och tränar i många andra viktiga kunskaper för ett samhälle i omställning; bruket av naturliga material, lokal produktion, ansvarsfull konsumtion, immateriellt och materiellt kulturarv, självorganisation och eget skapande.

Barn och unga nås av slöjd i den rika floran av slöjdklubbar och workshops på museer, bibliotek och andra kulturinstitutioner, likväl som genom generationslärandet hos en granne, av en mormor eller farfar. Det spontana slöjddandet är också stort hos unga – allra främst inom den textila slöjden. Barns och ungas slöjdande och skapande blir viktiga vägar till egenmakt och självständighet.

Närheten och tillgången till slöjd i unga år är en bra förutsättning för att många som vuxna ska fortsätta att utöva hantverken, att vi håller traditionen levande och skapar förutsättningar för en kader av skickliga och nyskapande yrkesverksamma slöjdare. Men också för att skapa en kunnig

och intresserad publik som förstår att uppskatta det handgjorda, det traderade och unika i slöjdens särart och språk.

Nämnden ska verka för en stark och levande slöjdkultur bland barn och unga på deras egna villkor. Och för att slöjdämnet ska utvecklas och nå sin potential i skolan såväl som i civilsamhälle och på kulturinstitutioner.

De yrkesverksamma

Att vara yrkesverksam inom fältet är förknippat med sina egna utmaningar. Någon samlad branschorganisation existerar inte och inte heller några absoluta gränsdragningar mellan områden som slöjd och konsthantverk, byggnadsvård, design etcetera. Många yrkesslöjdare och kulturhantverkare är kombinatörer med flera olika roller som de kliver ut och in i.

Slöjdkonsten slåss också emot att inte tillskrivas den status den förtjänar. Baksidan av "folklighetsmyntet" är att virtuost hantverk och hög verkshöjd ibland inte värderas för vad det är utan att hela fältet betraktas som hobbyverksamhet. Samtidigt är slöjdfältet och dess professionella utövare en stor tillgång i utveckling av lokal ekonomi och produktion. Den handgjorda slöjdens småskalighet är dess styrka och potential.

Nämnden ska verka för att stärka utövares möjligheter att etablera en långsiktigt hållbar och yrkesmässig verksamhet, med trygga arbetsförhållanden och sunda ekonomiska förutsättningar. Vi menar att hela fältets utveckling är beroende av detta.

Nämnden för hemslöjdsfrågor vision antogs december 2021
Visionen reviderades 26 oktober 2023